Beata Maksymiuk-Pacek
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Zbieractwo pieśniowe jako przykład zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego Południowego Podlasia

Streszczenie

Autorka zaprezentowała w tekście dokonania badaczy i dokumentalistów gromadzących materiał pieśniowy w Południowego Podlasia, który jest znaczącym składnikiem niematerialnego dziedzictwa kulturowego omawianego obszaru. Przytoczone przez nią dane pokazują jak rozwijały się badania nad pieśnią ludową na omawianym terenie od wieku XIX aż po wiek XXI. Odnotowała nazwiska badaczy i dane na temat ich publikacji dotyczących Południowego Podlasia, krótko omówiła ich zawartość. Wskazała, że wymienieni przez nią badacze bez wątpienia poprzez swoje prace zbierackie wnieśli wkład w zachowanie cennego skarbu południowopodlaskiej ziemi – pieśni ludowych, które przekazywane z pokolenia na pokolenie świadczą o dziedzictwie i tożsamości kulturowej mieszkańców Południowego Podlasia.

Słowa kluczowe: Południowe Podlasie, niematerialne dziedzictwo kulturowe, pieśni ludowe

Summary

In the text the author presents the achievements of researchers and documentalists collecting song material in Southern Podlasie, which is a significant component of intangible cultural heritage of the discussed area. The data she cites show how research into folk song in the area under discussion has developed from the 19th century to the 21st century. She noted the names of researchers and data on their publications concerning Southern Podlasie, and briefly discussed their content.

She pointed out that the researchers she mentioned had undoubtedly contributed to the preservation of a valuable treasure of Southern Podlasie through their collecting work - folk songs, which, handed down from generation to generation, testify to the heritage and cultural identity of the inhabitants of Southern Podlasie.

Key words: Southern Podlasie, intangible cultural heritage, folk songs

Podlasie to miejsce wyjątkowe w swojej różnorodności, to tutaj spotykały się i wzajemnie przenikały kultury Wschodu i Zachodu (Maksymiuk-Pacek, Szadura, 2022). Współczesne Podlasie na zachodzie graniczy z Mazowszem oraz Pojezierzem Mazurskim i Suwalskim, na wschodzie zaś z Białorusią i Ukrainą. Położenie geograficzne pokazuje, że od wieków było terenem pogranicznym, gdzie miały na siebie wpływ kultury: polska, litewska i ruska. Badacze nie zawsze są zgodni co do sposobu wyznaczenia tego obszaru. Niewątpliwie decyduje o tym fakt, że Podlasie to kraina historyczno-kulturowa o nieostrych granicach (Awramiuk, 2011), znajdująca się między „Mazowszem, Mazurami i Lubelszczyzną" (Zakrzewski, 2015, s. 51). Jeśli zaś chodzi o Południowe Podlasie, to jego granice także zmieniały swoją przynależność w perspektywie historycznej. Lektura licznych prac na temat Południowego Podlasia, skłoniła mnie do stwierdzenia, że aby wyznaczyć w miarę precyzyjnie granice interesującego nas obszaru, trzeba przyjąć jednoznaczne kryteria określające zakres swoich badań. W związku z tym, że w niniejszym tekście skupiam się na danych dotyczących dokumentowania pieśni ludowych, będących istotnym składnikiem niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wyznaczając granice Południowego Podlasia, oparłam się na doświadczeniach osób badających kulturę tradycyjną tych terenów. Za Alicją Mironiuk, Janiną Peterą i Celestynem Wrębiakiem (1990) – badaczami kultury ludowej Południowego Podlasia – przyjęłam, że to obszar umownie zajmowany przez dawne województwo bialskopodlaskie, obejmujące ówczesne powiaty: bialski, radzyński i częściowo parczewski. Zdaję sobie też sprawę z tego, że mianem Południowego Podlasia określany jest obszar kulturowy, a nie geograficzny. Południowe Podlasie jest

„subregionem kulturowym niezwykle bogatym w różnorodne tradycje" (Adamowski, Wójcicka, 2011, s. 7). Tereny te m.in. z tego też względu stanowiły ważny punkt na mapie badań m.in. etnograficznych, historycznych, dialektologicznych, kulturoznawczych i językoznawczych.

W niniejszym tekście[10] zechcę zaprezentować dokonania badaczy i dokumentalistów, gromadzących materiał pieśniowy z Południowego Podlasia, mający ogromne znaczenie w zachowaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego omawianego terenu. Odniosę się głównie do prac z zakresu obrzędowości dorocznej i rodzinnej z wyłączeniem pieśni weselnych, które stanowią przedmiot moich odrębnych studiów[11].

Jedne z pierwszych wzmianek dotyczących pieśni z Południowego Podlasia możemy odnaleźć w pracach Łukasza Gołębiowskiego, który w „Ludzie polskim" wspomina o mieszkańcach „obwodu bialskiego i radzyńskiego" (Gołębiowski, 1830, s. 87), a w pracy „Gry i zabawy" z 1831 roku (Gołębiowski, 1831) przytacza opis podlaskich dożynek i cytuje wykonywane podczas nich pieśni. W 1842 roku ukazało się drukiem opracowanie Kazimierza Władysława Wójcickiego (1842) „Zarysy domowe", w którym autor wspomina o mieszkańcach okolic współczesnej nam Białej Podlaskiej, Radzynia Podlaskiego i Łosic (zalicza ich do grupy Rusinów Podlaskich). Odnotowuje też kolędy, pieśni sobótkowe i dożynkowe wykonywane na omawianym obszarze. W 1888 roku na łamach czasopisma „Wisła" opublikowano tekst Mikołaja Janczuka (1888) pt. „Szopka w Kornicy", w której badacz przytacza scenariusz szopki wystawianej we wspomnianej w tytule

[10] Przy powstaniu tekstu posiłkowałam się opracowaniem Janiny Szymańskiej (2012), dotyczącym zagadnień związanych z dokumentowaniem obrzędów i pieśni ludowych na Podlasiu.

[11] Tematyką związaną z obrzędowością weselną Południowego Podlasia i pieśniami weselnymi zajmowali się liczni badacze, np. O. Kolberg (1890, 1891), ks. A. Pleszczyński (1892), A. Oleszczuk (1951, 1965), F. Olesiejuk (1971), J. Adamowski (1988, 1997), A.A. Radzikowska (1994, 1995) i autorka pisząca te słowa. Stan opracowania na temat obrzędowości weselnej z Południowego Podlasia zamieściłam w mojej rozprawie doktorskiej, zob. B. Maksymiuk-Pacek 2022/2023, która obecnie przygotowywana jest do druku w Wydawnictwie UMCS.

miejscowości. Wybitnym dokumentalistą, który najprawdopodobniej też dotarł na Południowe Podlasie, był Oskar Kolberg. Obszerne materiały z Południowego Podlasia zamieszcza w swoim największym dziele pt. „Lud. Jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce". W tomach 33 (Kolberg, 1890) i 34 (Kolberg, 1891) „Chełmskie" oraz w tomie 82 (Kolberg, 2004), stanowiącym suplement do wcześniejszych publikacji, badacz przytacza materiał z okolic Łosic, Białej, Kodnia i Piszczaca. Są to głównie pieśni związane z obrzędowością doroczną (m.in. kolędy, pieśni dożynkowe) i rodzinną – najliczniejszą wśród nich grupę stanowią zapisy pieśni weselnych, odnotowuje też pieśni stanowe (szlacheckie i mieszczańskie).

Duże zasługi dla dokumentowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego Południowego Podlasia miał też ks. Adolf Pleszczyński (1892) autor m.in. pracy „Bojarzy Międzyrzeccy". Opublikował w niej teksty szopki, pieśni „pobożne", pogrzebowe, dumy, pieśni sieroce, stanowe. Jak zaznaczył w pracy zamieścił głównie te pieśni, których wcześniej nie spotkał w druku.

Na początku XX wieku została wydana publikacja pt. „Materiały dlja etnografii siedleckoj guberni" (Bessaraba, 1903), zawierająca dokumentację zebraną w okolicach Łomaz przez Iwana W. Bessarabę. Badacz opublikował m.in. pieśni zapisane w Lubence i Dokudowie. Wśród nich znalazły się kolędy (*hohoty*), pieśni wiosenne, dumy, pieśni miłosne. W 1937 roku pod redakcją Józefa Chmary (1937) ukazała się drukiem praca pt. „Lubelska pieśń ludowa", w której odnotowano m.in. pieśni żniwne i dożynkowe z Nowego Pawłowa i Łózek.

W kolejnych latach, jak zauważa Janina Szymańska (2012, s. 43), publikacje dotyczące pieśni z Podlasia, w tym z jego południowej części „można policzyć na palcach". Badaczka odnotowuje prace jakie ukazały się na łamach międzywojennych czasopism, zwłaszcza „Oświaty Pozaszkolnej" z lat 1937-1938. Wśród nich znalazły się m.in. pieśni zanotowane przez Eugeniusza Sokalskiego w Pawłowie Nowym i Przechodziskach, Tadeusza Prejznera w Brzozowicy Dużej oraz Aleksandra Oleszczuka we wsi Sokule. Ten ostatni w okresie

międzywojennym, zebrane przez siebie materiały pieśniowe z Południowego Podlasia, publikował też w „Głosie Powiatu Radzyńskiego" (Szymańska, 2012, s. 46). Zdaniem wspomnianej już badaczki Podlasia od czasu wojny aż „do późnych lat siedemdziesiątych folklorystami powojennymi byli badacze międzywojnia, którzy kontynuowali rozpoczęte przez siebie przed II wojną prace" (Szymańska, 2012, s. 46). Należał do nich m.in. Aleksander Oleszczuk, który po wojnie (w latach 1958 i 1959) publikował południowopodlaskie pieśni na łamach pisma „Śpiew w Szkole" (Szymańska, 2012, s. 46). Wśród prac A. Oleszczuka (1965) należy też wymienić „Pieśni ludowe z Podlasia". Badacz przytacza 124 pieśni zapisanych na Południowym Podlasiu, wśród nich znalazły się teksty pieśni miłosnych i zalotnych, weselnych, rodzinnych, o pracy, epicznych i zabawowych. Wzbogacił je też o zapisy nutowe, bo jak sam podkreślał „posługując się skrzypcami dokonywałem zapisu muzycznego" (Oleszczuk, 1965, s. 6). W 1989 roku ukazały się drukiem „Pieśni i obrzędy ludowe na Podlasiu" (Oleszczuk, 1989). Tom miał być pomocny w poszukiwaniach repertuarowych różnym zespołom ludowym. Publikacja została podzielona na dwie części w pierwszej odnotowano 53 pieśni ludowe z Południowego Podlasia, pochodzące z rękopisu wspomnianego już folklorysty Eugeniusza Sokalskiego. Druga część nosi tytuł „Podlaski cykl widowiskowy" i jest pewnego rodzaju propozycją sceniczną, która może być pomocna dla różnych grup, chcących zająć się rekonstrukcją obrzędów rodzinnych i dorocznych z Podlasia.

Prace zbierackie na Południowym Podlasiu w latach 50. XX wieku prowadzili też pracownicy Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Dotarli oni np. w okolice Dubowa, Krasówki, Rokitna, Werchlisia i wielu innych miejscowości m.in. z okolic Białej Podlaskiej, Janowa Podlaskiego, Międzyrzeca Podlaskiego. W grupie badaczy znalazł się Ludwik Bielawski, późniejszy redaktor serii „Polska Pieśń i Muzyka Ludowa. Źródła i Materiały", w której ukazały się tomy poświęcone Lubelszczyźnie (Lubelskie, 2011) i Podlasiu (Podlasie, 2012-2022). W czasie tej ekspedycji zapisano wiele pieśni obrzędowych, śpiewanych po polsku i chachłacku. W latach 70. i 80. XX wieku

w dawnym województwie bialskopodlaskim pieśni zapisywała Janina Szymańska – późniejsza autorka wspomnianego już tomu poświęconego Podlasiu. Opublikowano w nim bogatą dokumentację obejmującą różne gatunki pieśniowe.

Do dokumentalistów dziedzictwa Południowego Podlasia należy zaliczyć też Jana Ignaciuka, który badania na omawianym terenie prowadził od lat 70. XX wieku. Wśród zapisanych przez niego materiałów znalazły się różne gatunki pieśniowe np. ze wsi Dańce, Międzyleś, Czeputka, Krasówka, Dokudów, Żuki. Zarejestrowane przez J. Ignaciuka materiały rozproszone są po różnych archiwach i bibliotekach, można je odnaleźć m.in. w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Białej Podlaskiej i Muzeum Wsi Lubelskiej.

Mówiąc o badaczach i dokumentalistach folkloru pieśniowego z Południowego Podlasia nie można zapomnieć o Janie Adamowskim, który ma ogromne zasługi w dokumentowaniu i opisie niematerialnego dziedzictwa kulturowego tego obszaru. Badacz w pracy z 1986 roku pt. „Kolędowanie na Lubelszczyźnie" opublikował trzy opracowania folkloru bożonarodzeniowego, odnotował przy tym pieśni wykonywane podczas omawianych widowisk, którymi są *Herody* z Janówki, *Wesele krakowskie* z Bordziłówki Nowej i szopka z Hadynowa (Adamowski, 1986). Z kolei w „Twórczości Ludowej" z 2001 roku badacz opublikował tekst wraz z pieśniami wykonywanymi podczas widowiska szopki z okolic Radzynia Podlaskiego (Adamowski, 2001). We wspomnianym czasopiśmie wielokrotnie ukazywały się różne artykuły autora, do których materiał ilustracyjny stanowiły zapisy obrzędów i zwyczajów z Południowego Podlasia[12].

Jan Adamowski jest też redaktorem tomów ukazujących się pod wspólnym tytułem „Tam na Podlasiu". Pierwsza monografia pt. „Tam na Podlasiu. Pieśni ludowe z gminy Borki i ich wykonawcy" (Adamowski, 1994) zawiera 93 pieśni z melodiami, wśród nich są m.in. zapisy

[12] Zob. np. Bibliografia zawartości „Twórczości Ludowej" za lata 1986-2000 https://zgstl.pl/wp-content/uploads/pobierz/tworczosc-ludowa/bibliografia-zawartosci-tworczosci-ludowej_1986-2000.pdf (dostęp: 20 czerwca 2023).

pieśni zalotnych i miłosnych, wojskowych i żołnierskich, kołysanek, pieśni sierocych, ballad, pogrzebowych, wielkopostnych o męce Pana Jezusa. W 1996 roku na łamach czasopisma „Etnolingwistyka" ukazał się tekst J. Adamowskiego o pieśniach maryjnych z Mazowsza i Podlasia, w którym autor zamieścił teksty pieśni zapisanych m.in. w Worgulach i Jakówkach (Adamowski, 1996).

Badacz wiele miejsca w południowopodlaskich publikacjach poświęcił indywidualnym wykonawcom i ich różnogatunkowemu repertuarowi śpiewaczemu. Wśród nich znalazła się m.in. Nina Nikołajuk z Dobrynia Dużego (Adamowski, 1991), Aleksandra Daniluk z Dokudowa (Adamowski, 1997). Repertuar pieśniowy wybranych wykonawców z Południowego Podlasia – m.in. Marii Ochnik z Jakówek, Marianny Olesiejuk z Dołholisk, Katarzyny Wójcik z Górek, Haliny Zieniuk z Drelowa, Marianny Dmitruk z Sitnika, Katarzyny Filipiuk z Żerocina, Wojciecha Iwanowskiego z Rudki, Zdzisława Marczuka z Zakalinek, Leokadii Nitychoruk z Wólki Polinowskiej oraz wspomnianej już Aleksandry Daniluk z Dokudowa – badacz opublikował w dwuczęściowym opracowaniu pt. „Śpiewanejki moje... Najwybitniejsi śpiewacy ludowi Lubelszczyzny i ich repertuar" (Adamowski, 2003 i 2005). Jan Adamowski prezentował też w „Kazimierskich Nutach" repertuar pieśniowy zespołów reprezentujących Południowe Podlasie na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu. W wydanej np. w 2008 roku publikacji znalazły się m.in. pieśni sobótkowe z Jakówek, pieśni żniwne i dożynkowe z Zahorowa (Adamowski, 1990-2008). W 2019 roku ukazał się też tekst na temat pieśni ludowych z Kąkolewnicy i jej najbliższych okolic (Adamowski, 2019).

Pieśni z Południowego Podlasia publikowane były też np. na łamach „Literatury Ludowej". W tomie za 1987 rok znalazło się opracowanie Magdaleny Dużyńskiej i Anny Engelking (1987) na temat obrzędowości pogrzebowej z Huszczy.

Mówiąc o dokumentalistach z Południowego Podlasia nie można zapomnieć o Feliksie Olesiejuku, którego artykuły dotyczące okolic Międzyrzeca Podlaskiego zostały zebrane w publikacji z 2000 roku pt. „Zwyczaje i obrzędy ludu Międzyrzecczyzny" (Olesiejuk, 2000),

obok opisów obrzędów dorocznych i rodzinnych podane są też zapisy pieśniowe.

Wielu z wymienionych przez mnie badaczy wywodzi się z ośrodków naukowych, które od ubiegłego wieku dokumentują folklor Południowego Podlasia. Największe zasługi w dokumentowaniu i badaniu pieśni i muzyki z Południowego Podlasia, bez wątpienia, miały osoby skupione wokół Zbiorów Fonograficznych Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie (dawnego Archiwum Fonograficznego im. Mariana Sobieskiego). Znajduje się tam najstarsza i największa kolekcja nagrań polskiej muzyki tradycyjnej w skali krajowej, jak również międzynarodowej. Zbiór liczy ok. 150 000 nagrań autentycznych wykonań pieśni i melodii instrumentalnych[13], jest stale powiększany, chociażby o nagrania zarejestrowane podczas Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą. W dokumentowaniu pieśni i muzyki z Południowego Podlasia mieli swój udział, wspomniani już wcześniej, Ludwik Bielawski oraz Janina Szymańska. W 2015 roku materiał pieśniowy w miejscowościach: Kodeń, Leśna Podlaska, Kostomłoty rejestrowali Jacek Jackowski i Weronika Grozdew-Kołacińska. W zbiorach Instytutu Sztuki PAN, poza wspomnianymi już wcześniej nagraniami realizowanymi przez pracowników Instytutu, znajdują się też kopie nagrań Aleksandra Oleszczuka z lat 60. ubiegłego wieku, materiały Aranuty Ady Radzikowskiej z Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej.

Znaczący udział w gromadzeniu pieśni i obrzędów m.in. z miejscowości Borki, Wola Osowińska, Parczew, a w ostatnich latach też Hanny, Janówki i Dołhobród mieli pracownicy Instytutu Nauk o Kulturze UMCS w Lublinie, m.in.: Jan Adamowski, Katarzyna Smyk, Mariola Tymochowicz, Agnieszka Kościuk-Jarosz, od 2019 roku także Beata Maksymiuk-Pacek. Pracownicy Instytutu Nauk o Kulturze wraz ze studentami, począwszy od roku 2001, wielokrotnie w czasie obozów naukowych przebywali na obszarze Południowego Podlasia i rejestrowali

[13] Więcej na ten temat zob. np. http://www.ispan.pl/pl/zbiory/zbiory-fonograficzne/digitalizacja (dostęp: 30 czerwca 2023).

zapisy obrzędów wraz z towarzyszącymi im pieśniami. Zbiory pieśniowe z Południowego Podlasia znajdują się też w zbiorach Archiwum Etnolingwistycznego UMCS. Odnaleźć tam możemy zapisy np. z lat 60. XX wieku z wsi Żabików, gdzie zarejestrowano pieśni weselne, dożynkowe i miłosne, zaś w miejscowości Siemień pieśni weselne, miłosne, dożynkowe i biesiadne. W ostatnich latach zbiory archiwalne wzbogaciły się o nagrania z Łomaz i okolicznych miejscowości. Udział w tworzeniu wspomnianego archiwum i dokumentacji pieśni z Południowego Podlasia mieli też Jan Adamowski oraz autorka rozdziału. Warto w tym miejscu raz jeszcze wspomnieć, że w oparciu o nagrania prowadzone przez pracowników Instytutu Sztuki PAN i Archiwum Etnolingwistycznego powstały dwa tomy serii „Polska Pieśń i Muzyka Ludowa. Źródła i Materiały", której redaktorem jest Ludwik Bielawski. Sześć części 4 tomu pt. „Lubelskie" zostało opracowanych w Lublinie przez zespół pod kierownictwem Jerzego Bartmińskiego (Lubelskie, 2011). Tom 5 „Podlasie", autorstwa m.in. Janiny Szymańskiej powstał w Warszawie (Podlasie, 2012-2022). Jak podaje redaktor serii, profesor Ludwik Bielawski (2012, s. 8): „[…] przejściowy obszar południowego Podlasia stał się przedmiotem penetracji badawczej zarówno autorów tomu podlaskiego, jak i tomu lubelskiego".

Badania w powiatach parczewskim i bialskim prowadzili też pracownicy Katedry Językoznawstwa Słowiańskiego UMCS: Feliks Czyżewski i Agnieszka Dudek-Szumigaj. Rezultaty swoich prac zamieścili w książce pt. „Gdzie bije źródło. Pieśni ludowe pogranicza Polski i Białorusi" (Czyżewski, Dudek-Szumigaj, Żygalova, 2005).

Mówiąc o zbieractwie pieśniowym na Południowym Podlasiu nie można zapomnieć o bogatych zbiorach pieśniowych, które znajdują się w archiwum Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej, a także o zapisach pieśniowych zgromadzonych w Archiwum Polskiego Atlasu Etnograficznego w Cieszynie, którego współpracownicy w latach 70. i 80. XX wieku prowadzili badania w kilku wsiach Południowego Podlasia m.in. w Brzozowicy Małej, Dołdze, Choroszczynce i Paszkach Małych. We włodawskim Muzeum – Zespół Synagogalny

także odnajdziemy materiały pieśniowe zarejestrowane m.in. w Hannie, Dołhobrodach czy Janówce.

Wszyscy wspomniani wyżej badacze i instytucje przyczynili się do utrwalenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego Południowego Podlasia jakimi są pieśni ludowe. Pieśni, jak zauważa Aleksander Bryk (1959, s. 1), są „najcenniejszym skarbem kulturalnym każdego narodu". A zbieracze pieśniowi, którymi byli i naukowcy i amatorzy dokumentaliści, docierający na Południowe Podlasie, bez wątpienia, poprzez prace zbierackie, wnieśli wkład w zachowanie cennego skarbu południowopodlaskiej ziemi – pieśni ludowych. Pieśni przekazywane z pokolenia na pokolenie, zapisane przez badaczy i utrwalane np. w różnych wydawnictwach, dzięki temu zachowały się do dziś i mogą służyć miłośnikom folkloru oraz osobom, które chcą pamiętać o dawnych tradycjach i kulturze, świadczących o dziedzictwie i tożsamości kulturowej mieszkańców Południowego Podlasia.

Literatura

1. Adamowski, J. (1986), Opowieść „o sztuce Heroda" z Janówki, s. 278-293; Szopka z Hadynowa, s. 301-309; „Wesele krakowskie" jako widowisko bożonarodzeniowe, s. 310-319. W: J. Bartmiński, Cz. Hernas (red.), Kolędowanie na Lubelszczyźnie. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław.
2. Adamowski, J. (1990-2008), Kazimierskie nuty. Z repertuaru Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych. Kazimierz nad Wisłą. [Seria zeszytów poszczególnych edycji Festiwali od XXIII do XXXI z lat 1989-2005, wydawanych kolejno w latach: 1990-2008].
3. Adamowski, J. (1991), Nadbużańskie sobótki (z przekazu Niny Nikołajuk). Etnolingwistyka, 4, s. 105-113.
4. Adamowski, J. (1994), Tam na Podlasiu. Pieśni ludowe z gminy Borki i ich wykonawcy. Gminny Ośrodek Kultury z Siedzibą w Woli Osowińskiej.
5. Adamowski, J. (1996), Współczesne opowieści i pieśni Maryjne z Mazowsza i Podlasia. Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury, 8, s. 235-262.
6. Adamowski, J. (1997), Pańszczyznońka. Podlaskie pieśni ludowe z repertuaru Aleksandry Daniluk. Regionalny Ośrodek Kultury, Biała Podlaska.

7. Adamowski, J. (1988), Podlaskie pieśni weselne z Wólki Polinowskiej. Etnolingwistyka, 1, s. 173-181.
8. Adamowski, J. (2001), Szopka z okolic Radzynia Podlaskiego. Twórczość Ludowa, nr 1, s. 34-37.
9. Adamowski, J. (2003), Śpiewanejki moje... Najwybitniejsi śpiewacy ludowi Lubelszczyzny i ich repertuar, cz. 1. Wojewódzki Ośrodek Kultury, Lublin.
10. Adamowski, J. (2005), Śpiewanejki moje... Najwybitniejsi śpiewacy ludowi Lubelszczyzny i ich repertuar, cz. 2. Wojewódzki Ośrodek Kultury, Lublin.
11. Adamowski, J. (2019), Pieśni ludowe z Kąkolewnicy i najbliższych okolic. W: J. Adamowski, A. Kościuk-Jarosz (red.), Tam na zalasiu, tam na Podlasiu... Studia i materiały do badań nad językiem i folklorem Kąkolewnicy i najbliższych okolic (powiat Radzyń Podlaski). Gminny Ośrodek Kultury w Kąkolewnicy, Kąkolewnica-Lublin, s. 205-238.
12. Adamowski, J., Wójcicka, M. (2011), Od redaktorów. W: J. Adamowski, M. Wójcicka (red.), Tam na Podlasiu III: Wierzenia i religijność. Towarzystwo Regionalne im. Wacława Tuwalskiego w Woli Osowińskiej, Wola Osowińska, s. 7-8.
13. Awramiuk, A. (2011), Niematerialne aspekty krajobrazu kulturowego pogranicza na przykładzie wybranych tradycji mieszkańców Podlasia. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 15, s. 327-337.
14. Bessaraba, I.W. (1903), Materiały dlja etnografii siedleckoj guberni. Tipografija Imperatorskoj Akademii Nauk, Sankt Petersburg.
15. Bielawski, L. (2012), Przedmowa. W: J. Szymańska. Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały, red. Ludwik Bielawski, t. 5: Podlasie, cz. 1: Teksty pieśni obrzędowych. Instytut Sztuki PAN, Warszawa, s. 7-12.
16. Bryk, A., (1959), O muzyce i pieśni lubelskiej słów kilka. Kalendarz Lubelski. https://biblioteka.teatrnn.pl/Content/9219/O%20muzyce_i_piesni_lubelskiej_slow_kilka.pdf (dostęp: 20 czerwca 2023).
17. Chmara, J. (1937), Lubelska pieśń ludowa. Część I. Opracowali przy pomocy Kuratorium Okr. Szk. Lubelskiego W. Batko, F. Chanaj, S. Myśliński, J. Rafalski, I. Smaga, E. Sokalski, Z. Todys, S. Wiciński, red. J. Chmara. Książnica Atlas, Lwów-Warszawa.
18. Czyżewski, F., Dudek-Szumigaj, A., Żygałowa, M. (red.), (2015), Gdzie bije źródło. Pieśni ludowe pogranicza Polski i Białorusi. Polihymnia, Gminny Ośrodek Kultury i Oświaty w Wisznicach, Lublin-Wisznice.

19. Dużyńska, M., Engelking, A. (1987), Zbiór pieśni pogrzebowych z Huszczy. Literatura Ludowa, nr 2, s. 37-56.
20. Gołębiowski, Ł. (1830), Lud polski. Jego zwyczaje, zabobony. W Drukarni A. Gałęzowskiego i Spółki. Warszawa.
21. Gołębiowski, Ł. (1831), Gry i zabawy różnych stanów w kraju całym, lub niektórych tylko prowincyach: umieszczony tu kulig czyli szlichtada, łowy, maszkary, muzyka, tańce, reduty, zapusty, ognie sztuczne, rusałki, sobótki i.t.p. Nakład Autora, Druk N. Glücksberga. Warszawa.
22. Janczuk, M. (1888), Szopka w Kornicy. Wisła. Miesięcznik Geograficzno-Etnograficzny, t. 2, z. 4, s. 729-753.
23. Kolberg, O. (1890), Dzieła wszystkie, t. 33: Chełmskie. Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
24. Kolberg, O. (1891), Dzieła wszystkie, t. 34: Chełmskie. Drukiem w L. L. Anczyca i Spółki, Kraków.
25. Kolberg, O. (2004), Dzieła wszystkie, t. 38: Chełmskie. Suplement do tomów 33 i 34.
26. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Instytut im. Oskara Kolberga, Wrocław-Poznań.
27. Lubelskie 2011, Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały, red. L. Bielawski, t. 4: Lubelskie, red. tomu J. Bartmiński, cz. 1. Pieśni i obrzędy doroczne; cz. 2: Pieśni i obrzędy rodzinne; cz. 3: Pieśni i teksty sytuacyjne; cz. 4: Pieśni powszechne; cz. 5: Pieśni stanowe i zawodowe; cz. 6: Muzyka instrumentalna. Instrumentarium – wykonawcy – repertuar. Wydawnictwo Muzyczne „Polihymnia", Lublin.
28. Maksymiuk-Pacek, B. (2022/2023), Wesele na wschodnim pograniczu kulturowym – tradycja i współczesność (przykład południowego Podlasia). Praca doktorska napisana w Instytucie Nauk o Kulturze pod kierunkiem prof. dra hab. Jana Adamowskiego. UMCS, Lublin.
29. Maksymiuk-Pacek, B., Szadura, J. (2022), Miejsce i funkcja pieśni oraz przyśpiewek korowajowych w obrzędzie weselnym na Podlasiu. Roczniki Humanistyczne, LXX, 12, s. 87-104.
30. Mironiuk, A., Petera, J., Wrębiak, C. (1990), Kultura ludowa południowego Podlasia. Wydawnictwo Muzeum Okręgowego w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska.
31. Olesiejuk, F. (2000), Zwyczaje i obrzędy ludu Międzyrzecczyzny. Wydawca Urząd Gminy w Drelowie. Drelów.

32. Oleszczuk, A. (1951), Ludowe obrzędy weselne na Podlasiu. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Lublin-Łódź.
33. Oleszczuk, A. (1965), Pieśni ludowe z Podlasia. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław.
34. Oleszczuk, A. (1989), Pieśni i obrzędy ludowe na Podlasiu. Krajowa Agencja Wydawnicza, Lublin.
35. Pleszczyński, A. (1892), Bojarzy Międzyrzeccy. Studjum etnograficzne. Skład główny w księgarni M. Arcta, Warszawa.
36. Podlasie 2012-2022, Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały, red. L. Bielawski i W. Grozdew-Kołacińska [od 2022], t. 5: Podlasie. [Główni autorzy opracowania] J. Szymańska, P. Dahlig, W. Grozdew-Kołacińska, T. Nowak, Z. Przerembski, Wydanie pierwsze: cz. 1: Teksty pieśni obrzędowych; cz. 2: Teksty pieśni powszechnych, Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk 2012; Wydanie drugie rozszerzone: cz. 1: Pieśni i obrzędy doroczne; cz. 2: Pieśni i obrzędy rodzinne; cz 3: Pieśni powszechne 1; cz. 4: Pieśni powszechne 2; cz. 5: Muzyka instrumentalna i taniec; cz. 6: Śpiewacy i style wykonawcze. Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
37. Radzikowska, A.A. (1994), Przyśpiewki korowajowe na pograniczu polsko-zachodnioruskim z okolic Białej Podlaskiej. Literatura Ludowa, 1, s. 59-74.
38. Radzikowska, A.A. (1995), Obrzęd weselny w gminie Kąkolewnica, woj. Biała Podlaska. W: A. Mironiuk, A.A. Radzikowska, C. Wrębiak. Z kultury ludowej południowego Podlasia i Lubelszczyzny. Wydawnictwo Muzeum Okręgowego w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska, s. 55-90.
39. Szymańska, J. (2012), Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały, red. Ludwik Bielawski, t. 5: Podlasie, cz. 1: Teksty pieśni obrzędowych. Instytut Sztuki PAN, Warszawa.
40. Wójcicki, K.W. (1842), Zarysy domowe, t. 3. W Drukarni pod firmą Max. Chmielewskiego, Warszawa.
41. Zakrzewski, T. (2015), Podlasie – o pochodzeniu nazwy i najstarszym osadnictwie. W: K. Łukawski (red.), Podlasie. Pogranicze kultur. Wydział Historyczny Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk, s. 51-56.